

UDK 821.163.42.09 Golub, I.
Pregledni rad
Primljen 16.3.2017.
Prihvaćen 18.6.2018.

MARIO KOLAR
Sveučilište Sjever
Trg kralja Tomislava 2, Koprivnica
mario.kolar@gmail.com

O MANJE POZNATOM KNJIŽEVNOM STVARALAŠTVU IVANA GOLUBA PRIJE 1990-IH GODINA

Kronologija objavljivanja književnih djela svećenika, književnika i znanstvenika Ivana Goluba sugerira da se, osim rijetkih izuzetaka iz ranijeg razdoblja, književnim stvaralaštvom intenzivnije počeo baviti tek 1990-ih godina. No, kada u obzir uzmemo do danas uglavnom nepoznata njegova djela koja su nastala znatno prije, ali su objavljena tek 1990-ih godina, i to vjerojatno prije svega zahvaljujući slomu komunističkog društveno-političkog poretka koji je do tada proskribirao književnost kršćanskog nadahnuća, postaje jasno da se Golub književnim stvaralaštvom u kontinuitetu i otprilike jednakim intenzitetom ustvari bavio još od 1970-ih pa sve do danas.

Ključne riječi: Ivan Golub; književni opus; hrvatska književnost kršćanskog nadahnuća; razdoblje komunizma u Hrvatskoj

Uvod

Svećenik, književnik i znanstvenik Ivan Golub (*1930.) danas zasigurno predstavlja jednog od najznačajnijih i najproduktivnijih hrvatskih književnika kršćanske, odnosno duhovne inspiracije. Do danas je objavio dvadesetak samostalnih književnih izdanja, uglavnom zbirki pjesama i poetskih zapisa: *Maximus in minimis* (1978), *Kalnovečki razgovori* (1979), *Strastni život* (1983), *Trinaesti učenik* (1985), *Izabrana blizina* (1988), *Trag* (1993), *Oči* (1994), *Molitva vrtloga* (1996), *Lice osame/Ultima solitudo personae* (1997), *Moji Božići* (1998), *Hodočasnik/Peregrino* (1998),

Dušom i tijelom (2003), *Nasmijani Bog* (2009), *Sijač radosti* (2012) i *Suze i zvijezde* (2013). Objavio je i autobiografiju *Običan čovjek* (2013), a objavljena su i tri izbora iz njegova djela: *Sabrana blizina* (2003), *Svjetlo i sjena/Lumo kaj ombro* (2009) i *Pohod milosti* (2013). Već i s obzirom na to da su nakladnici nekih od tih djela renomirani hrvatski nakladnici, kao što su Školska knjiga, Mozaik knjiga, Naklada Ljevak, Matica hrvatska, Društvo hrvatskih književnika itd., odnosno da je brojne književne radove objavljivao u nekim od najznačajnijih hrvatskih književnih časopisa, kao što su *Forum*, *Republika*, *Kolo*, *Kaj*, *Vijenac* itd., govori u prilog tome da je njegov književni opus prekoračio granice književnosti kršćanske inspiracije i postao sastavnim dijelom (suvremenog) hrvatskoga književnog korpusa.

No, da njegovo stvaralaštvo ustvari pripada i hrvatskom književnom kanonu svjedoče brojne književne nagrade kojima je ovjenčano, kao što su *Vladimir Nazor*, *Maslinov vijenac*, *Dobrojutro more*, *Visoka žuta žita*, *Dobriša Cesarić*, *Dragutin Tadijanović* itd., ali i činjenica da su njegovo književno stvaralaštvo visokim ocjenama ocijenili neki od najvažnijih hrvatskih književnih kritičara. Tako je još Smiljana Rendić nagovijestila (1991), a Tonko Maroević najobrožloženije potvrdio (2003 i 2013) izlazak Golubova pjesništva izvan okvira isključivo kršćanskoga književnog i recepcijskog kruga, odnosno njegovu integriranost u nacionalni književni korpus. Unatoč tome što „cijelim svojim djelom svjedoči transcendentalno usmjerenje i etičku vertikalnu“ čime se uklapa u idejni okvir književnosti kršćanskoga nadahnuća, Golubovo je književno stvaralaštvo, prema Maroeviću, uspjelo preskočiti spomenute okvire zahvaljujući prije svega svojoj autentičnosti, odnosno „iskoraku iz didaktične, poučne usmjerenosti“ te udaljavanju od „sasvim zastarjele... pobudničke motivacije, kolektivnoga, koralnog pjevanja, programirane masovnosti“ (2013: 813). Pripadnost Golubova stvaralaštva hrvatskom književnom kanonu posebno je pak, među ostalima, potvrdio Cvjetko Milanja ustvrdivši da ono „svojim antologijskim ostvarenjima, ne samo pjesama, nego i zbirki (*Kalnovečki razgovori*, *Izabrana blizina*) participira u vrhunskim pjesničkim ostvarenjima hrvatskoga pjesništva druge polovice dvadesetoga stoljeća“ (2012: 303). Visoke ocjene Golubovu stvaralaštvu dali su, inače, još i brojni drugi hrvatski književni povjesničari i kritičari, kao što su Ivo Frangeš, Ante Stamać, Aleksandar Flaker, Joža Skok, Vinko Brešić, Ivo Zalar, Marina Lipovac Gatti, Goran Rem, Ivan Bošković, Mirko Tomasović, Hrvoje Pejaković, Zdravo Zima itd.

U svakom slučaju, Golubovo književno stvaralaštvo možda je najsvjetliji primjer, ali nažalost i jedan od rijetkih, potpune integracije književnih

djela kršćanske inspiracije u nacionalni književni kanon, pogotovo u drugoj polovici 20. stoljeća. Naime, stupanjem jednopartijskog komunističkog režima na vlast u Hrvatskoj nakon Drugog svjetskog rata dominantnim društvenim sustavom vrijednosti postaju materijalizam i ateizma, zbog čega je književnost kršćanske orijentacije došla u nezavidan položaj. Kako objašnjava Vladimir Lončarević, nakon 1945. ugašene su udruge, časopisi, listovi, almanasi i ostala tijekom prve polovice stoljeća uspostavljena infrastruktura književnosti kršćanskog nadahnuća, odnosno „hrvatske katoličke književnosti“ kao koherentne književne formacije, čiji pripadnici ili prestaju pisati (a svakako objavljivati) ili emigriraju itd. (usp. 2005: 353). U svakom slučaju, književnost kršćanskog nadahnuća potpuno je proskribirana u prvim poratnim godinama, no i nakon propasti ideje socrealističke književnosti, odnosno oslobađanja hrvatske književnosti od utilitarne funkcije kakvu joj je bila namijenila komunistička vlast, ne doživljava znatniji uzlet zbog toga što su glavnu riječ vodile one književne struje, poput egzistencijalizma i kasnijih postmodernističkih inačica, u kojima također nije bilo mjesta za kršćanski svjetonazor.

Tako hrvatsku književnost toga razdoblja, kako objašnjava Drago Šimundža, s jedne strane „nadahnjuju zapadni modeli protkani životnim tjeskobama i filozofskim sumnjama, [a] s druge domaća politika bitno obilježena partijskom zavjesom marksističkog svjetonazora koji praktično poprima religiozna obilježja“ (Šimundža 2004: 48). Stoga su izravna vjerska nadahnuća, dodaje, sve do kraja 1960-ih „usputna i rijetka. Već su prije nestali duhovna poezija i proza, uhodane molitve i nabožna literatura, novele i romani koje su između dvaju ratova širile svetojeronimske i Matičine naklade. Koliko su ih potisnule društvene okolnosti, toliko su i novi načini izražavanja“, napominjući da ipak „kad se zastane pred složenom književnom produkcijom, lako je uočiti slojevit panoramu izravnih i neizravnih vjermičkih asocijacija i motiva kojima se povremeno nadahnjuju stariji i mlađi hrvatski književnici“ (Šimundža 2004: 50).

Sredinom 1960-ih dolazi do slabljenja jednopartijske političke diktature pa uz gospodarsku dolazi i do kulturne liberalizacije, prilikom čega je djelomično profitirala i književnost kršćanskog nadahnuća. Naime, krajem 1960-ih uspostavlja se kakav-takav institucionalni okvir za njezinu revitalizaciju. Spomenimo tako da je važnu ulogu u tome imalo Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima (tada Društvo sv. Ćirila i Metoda), koje je, osim izdavanja djela književnika kršćanske inspiracije 1968. godine, pokrenulo te do danas objavljuje književni časopis specijaliziran za književnost kršćanskog nadahnuća *Marulić* te neke druge serijske publikacije, poput pučkog kalendara *Danice* (usp. Razum 2015).

U Zagrebu je 1968. utemeljena i izdavačka kuća Kršćanska sadašnjost koja je do danas objavila velik broj izdanja, uključujući i književna djela kršćanske inspiracije. Iako predstavlja svojevrsan općeinformativni tjednik o isprva samo koncilskim, a kasnije svim kršćanskim pitanjima, važnu ulogu u posredovanju i recepciji književnosti kršćanskog nadahnuća duge polovice 20. stoljeća svakako ima i *Glas Koncila*, pokrenut 1962. godine, kao i brojni drugi časopisi kršćanske usmjerenosti u kojima svoje mjesto povremeno pronalazi i književnost kršćanske inspiracije (*Kana, Svesci, Mi* itd.). Krajem 1960-ih pojavljuju se i prve poslijeratne antologije književnosti kršćanskog nadahnuća, *Hrvatska duhovna lirika* (1968) i *Zapadna duhovna lirika* (1970) Đure Kokše, kasnije i neke druge.

Iako se odnos službene vlasti i društvenih elita prema njoj počeo mijenjati već krajem 1980-ih, nakon konačnog sloma komunističkog režima te demokratskih promjena 1990-ih književnost kršćanskog nadahnuća ponovno je bila u mogućnosti normalno se razvijati. U tom smislu mogli bismo, s obzirom na društveno-političke preduvjete za njezin razvoj, razlikovati najmanje tri faze tijekom 20. stoljeća. Prvu bismo mogli omeđiti prvom polovicom stoljeća, točnije godinama 1900. i 1945., tijekom kojeg je vremena, kao koherentna književna formacija, književnost kršćanskog nadahnuća razvila solidnu infrastrukturu (udruge, časopisi, kritika) i tijekom koje se pojavio znatan broj kvalitetnih autora (usp. Lončarević, 2005). Drugu fazu mogli bismo omeđiti 1945. i 1990. godinom, tijekom kojeg je vremena bila u nepovoljnom položaju zbog društveno-političkog proskribiranja, čak i od strane same vlasti, pogotovo do 1968. kada počinje uspostavljati kakvu-takvu infrastrukturnu mrežu. Treću fazu predstavljalo bi razdoblje nakon 1990. godine, kada se ponovno uspostavljaju povoljni društveno-politički preduvjeti za njezin razvoj.

Imajući na umu predstavljenu činjenicu da su preduvjeti za afirmaciju književnosti kršćanskog nadahnuća bili bitno različiti prije i poslije društveno-političkih promjena 1990-ih godina, u ovome ćemo radu istražiti koliko je to imalo reperkusija na afirmaciju književnog djela Ivana Goluba. U tom ćemo smislu usporediti intenzitet objavljivanja njegovih djela prije i poslije 1990. godine, posvećujući pritom pažnju prije svega kontekstualnim, odnosno kvantitativnim aspektima njegova opusa.

Samostalna književna (i srodna) izdanja objavljena prije 1990. godine

Do 1990. godine, dakle do šezdesete godine života, Golub je objavio svega pet relativno samostalnih književnih izdanja¹. Prvo od njih predstavlja minipoema *Maximus in minimis*, nastala u povodu obilježavanja 400. godišnjice smrti Julija Klovića, koja je dvojezično (na talijanskom i hrvatskom jeziku, s ponešto čakavštine) objavljena 1978. kao dio istoimene grafičko-poetske mape s ilustracijama i bakropisima slikara i grafičara Ivana Lackovića Croate, inače Golubova sumještanina iz rodnog im Kalinovca u Podravini (usp. Golub 1978a). Tematizirajući neke od ključnih događaja iz života toga renesansnog minijaturista, čijem je životu i djelu Golub posvetio i istraživačku pažnju u svojim brojnim znanstvenim člancima, poema dopisuje u njih različite (auto)refleksije lirskog subjekta, jednako kao što minipoema *Strasni život* u takvom smislu tematizira život polihistora Jurja Križanića, inače Golubove još omiljenije istraživačke teme. Ta je poema također dvojezično, ovaj puta u hrvatsko-ruskoj kombinaciji (prevoditelj na ruski bio je Radomir Venturin), objavljena u istoimenoj grafičko-poetskoj mapi s Lackovićevim ilustracijama, a u povodu obilježavanja 300. godišnjice Križanićeve smrti (usp. Golub 1983).

Između pojavljivanja tih dviju kraćih biografsko-posvetnih poema, 1979. godine pojavili su se spominjani *Kalnovečki razgovori*, kao Golubovo prvo, u pravom smislu riječi samostalno književno izdanje (usp. Golub 1979), a ujedno možda i najbolji Golubov književni uradak uopće. Radi se također o svojevrsnoj poemi, odnosno pjesničkom ciklusu, koji kroz četiri dijela, omeđena godišnjim dobima, na doslovnoj razini tematizira pojedine događaje iz djetinjstva lirskog subjekta, malog Ivice, u Kalinovcu, autorovu rodnom selu. Kao što joj i naslov sugerira, poema je najvećim dijelom napisana u formi razgovora, koje vodi sedamdesetak Kalinovčana imenom i prezimenom navedenih na početku poeme, s tim da u samoj poemi nije naznačivano tko što govori,

1 Za razliku od tako malog broja književnih, Golub je do 1990-ih objavio tridesetak knjiga teološke, povijesne i ostale neknjiževne tematike, zbog čega je do toga vremena ustvari doživio punu afirmaciju tek kao teolog i povjesničar kulture, čemu su, dakako, pridonijeli i profesura na zagrebačkom Katoličkom bogoslovnom fakultetu te povremena gostovanja na stranim visokim učilištima. Usp. *Izabrana bibliografija Ivana Goluba*, odjeljak *Knjige i brošure s područja teologije objavljene ciklotiskom i knjigotiskom* (Golub 2013: 828-830) te poglavlje *Svećenička pastoralna djelatnost i sveučilišna kronologija Ivana Goluba* (Golub 2013: 819-823).

nego to možemo naslutiti s obzirom na sadržaj onoga što govore. Iz predstavljenih razgovora razvidno je da ih uglavnom vode roditelji i ostala rodbina te susjedi, a u manjoj mjeri poznanici i nepoznanici malog Ivica, koji je glavni fokalizator i koji u više navrata iznosi i vlastita razmišljanja o ljudima i svijetu koji ga okružuje, odnosno koji tek djetinje otkriva. S obzirom na to da su i sam spominjani glavni kazivač, ali i ostali kazivači u poemi autohtoni Kalinovčani, poema je u cijelosti realizirana njihovim mjesnim kajkavskim govorom, no presudno je obilježena i njihovim načinom razmišljanja, koji svoje glavno uporište ima u svojevrsnom pučkom, dakle pojednostavljenom pa i pomalo izokrenutom, ali iskrenom i istovremeno dubokom, katoličkom vjerskom osjećaju. Inače, godinu dana prije nego kao samostalno izdanje u autorovoj vlastitoj nakladi, poema je u cijelosti bila objavljena u Akademijinu književnom časopisu *Forum* (usp. Golub 1978b).

Nakon spomenutih triju, uslijedila je i četvrta Golubova kratka pjesnička struktura s obilježjima poeme, *Trinaesti učenik*, koja je, unatoč vrlo malome opsegu, u nakladi „Kršćanske sadašnjosti“ 1985. objavljena kao samostalno izdanje (usp. Golub 1985), čime ustvari predstavlja prvo Golubovo samostalno književno izdanje kod nekog nakladnika. Za razliku od prethodnih triju književnih izdanja, ta je poema po prvi puta otkrila Golubovu direktniju biblijsku inspiraciju. Naime, iako je i iz prijašnjih radova bio vidljiv nesumnjivi kršćanski, dapače katolički svjetonazor, u toj su poemi biblijski motivi po prvi puta u središtu pozornosti. Zauzimajući, naime, poziciju *ilegalnog*, trinaestog Isusova učenika, lirski subjekt u poemi prati Isusa i dvanaesticu kroz nekoliko biblijskih zgoda, da bi u trenutku Posljednje večere, nakon Isusovih riječi „Nema veće ljubavi / nego dati život za prijatelja“, otkrio odgovor na pitanje zbog kojeg je cijelo vrijeme i slijedio Isusa.

Poema je tri godine nakon tog samostalnog izdanja postala sastavnim dijelom, odnosno trećim ciklusom, nove Golubove pjesničke zbirke *Izabrana blizina*, koju je 1988. objavio zagrebački izdavač Naprijed (usp. Golub 1988a), čime je ta zbirka ustvari postala prvo Golubovo samostalno književno izdanje objavljeno kod civilnog, odnosno necrkvenog nakladnika, a bio je to ujedno i jedan od prvih primjera u drugoj polovici 20. stoljeća da civilni nakladnik objavljuje književno djelo nekog svećenika, odnosno književno djelo eksplicitne i nedvojbene kršćanske inspiracije. Kao i prethodna četiri djela i *Izabrana je blizina* poemski, odnosno ciklusno organizirana, a s *Kalnovečkim razgovorima* dijeli i dijalošku orijentiranost, s tom razlikom što se u

ovom slučaju razgovore vode učenik i Učitelj, odnosno lirski subjekt i Krist. Dok u prvom ciklusu *Pišem ti hitro / dođi brzo / ne mogu sam* lirski subjekt izražava žudnju za (ljudskim i božanskim) suputnikom, drugi i najopsežniji ciklus u zbirci, *Bio je to razgovor / koji ono*, organiziran je u dvadeset odjeljaka, odnosno numeriranih dijaloga (*Razgovor* prvi itd.) između spomenutih subjekata o temeljima i smislu ljubavi. Treći ciklus predstavlja spomenuti *Trinaesti učenik*, koji zaokružuje ovu zbirku posvećenu motivu ljudske i božanske blizine i bliskosti, što je i jedna od glavnih tema cjelokupnog Golubova (ne samo) književnog opusa.

Spomenutim pjesničkim u širi korpus Golubovih književnih, odnosno književnosti srodnih djela nastalih i objavljenih prije 1990-ih, mogli bismo dodati i neka druga u kojima pronalazimo književna obilježja. Među takva djela svakako bi pripadala zbirka različitih proznih zapisa, od kojih su neki ranije objavljivani po časopisima, *Čežnja za licem ili kako do radosti* (1981), koja bi u tom smislu predstavljala naj slikovitiji primjer onog što bismo mogli nazvati Golubovom poetskom publicistikom. Radi se o oglecima, kolumnama i sličnim popularno-znanstvenim, publicističkim tekstovima, a ustvari o meditacijama i različitim promišljanjima o različitim životnim situacijama, odnosno o načinima kako postići životnu radost, prilikom čega autor/pripovjedač osim u Bibliji i teologiji primjere i savjete nerijetko pronalazi i na drugim mjestima, a možda najčešće kreće upravo od sebe, zbog čega knjiga dijelom ima i književnu vokaciju, čemu pridonosi i književnosti srodan stil kojim je pisana.

Među književnosti srodna djela mogli bismo uvrstiti i Golubovu primarno teološku knjižicu *Darovana riječ* (1984a), koja bi mogla predstavljati naj slikovitiji primjer Golubove poetske teologije.² Naime, Golub u knjizi predstavlja jednu od svojih temeljnih teoloških teza, onu o sličnosti i blizini, odnosno prijateljstvu - dakle međusobno izabranom partnerstvu - čovjeka i Boga, koji su u trajnom dijalogu. Za Božje obraćanje čovjeku Golub je skovao izvoran termin Bogomdana riječ, a za čovjekov odgovor, odziv Bogu (kroz riječ, djelo, odnosno vjeru) termin Bogudana riječ. Nesumnjivo se, dakle, radi o važnom teološkom doprinosu, no autor autorefleksijama često skreće iz strogo teološkog diskursa u književni, čemu pridonosi i gotovo neupitni književni stil teksta.

2 Zajedno s dodanim poglavljima *Darovana slika* i *Darovana igra* taj je tekst u nešto izmijenjenom obliku 1999. postao dijelom knjige *Dar dana šestoga* (usp. Golub 1999).

Kao što je do danas najjasnije artikulirao Tonko Maroević, obilježja literarnosti posjeduje i svojevrsna Golubova poetska biografija Jurja Križanića, jednostavnog naslova *Križanić* (1987a). Maroević, naime, s pravom ustvrđuje kako je ta knjiga „iznimno uspio primjer pretvaranja povijesti u književnost” ostvaren transmutacijom „egzaktnih podataka i marno sakupljenih spoznaja u novi, organski i strukturalno elastičan tekst, prožet određenim identificiranjem s predloškom” (2003: 12). Knjiga, naime, s jedne strane donosi stvarne biografske podatke o Križaniću te je opremljena uobičajenim znanstvenim aparatom zbog čega predstavlja znanstveno-biografsko djelo. No, istovremeno bismo ju mogli kontekstualizirati i u književna djela zbog toga što osim iznošenja Križanićevih biografskih podataka pokušava odgovoriti i na neznanstvena pitanja, odnosno ona koja znanstvene biografije obično ne postavljaju, poput onih što je Križanić mislio o sebi i kakav je ustvari on bio kao čovjek, što Golub pokušava rekonstruirati temeljem dostupnih podataka, ali dijelom i s obzirom na vlastitu imaginaciju. Uz to, u knjizi je prisutan i element identifikacije s *predmetom istraživanja*, što je također više obilježje književnosti, a ne znanosti. Uz to, knjiga je, dakako, pisana i stilom koji je blizak književnom.

Književna (i srodna) djela nastala prije, a objavljena tek nakon 1990. godine

Dio Golubovih književnih i književnosti srodnih djela nastao je prije, ali je objavljen tek nakon 1990-ih. Najizrazitiji primjer za to predstavljaju pjesme nastale u razdoblju između 1951. i 1971. godine, koje su pod naslovom *Prvine* objavljene tek 2011. godine (Golub 2011a, 2011b). Radi se o tristotinjak pjesama, dakle sasvim dovoljnom broju za zasebnu zbirku. Iako se radi o prvim Golubovim pjesničkim uradcima, već su u njima vidljivi nagovještaji većine tematsko-motivskih, svjetonazorskih i stilskih obilježja koje pronalazimo u njegovu zreom stvaralaštvu, kao što su dnevničko-dokumentarne impresije i refleksije, zanimanje za zavičajno-obiteljski areal, svetopisamska inspiriranost s autentičnim, životnim svjedočenjem i propitivanjem odnosa čovjeka i Boga, paralelno korištenje standardnog i kajkavskog idioma, slobodni stih, izražajna neposrednost i ekonomičnost itd. (usp. Kolar 2013).

Osim spomenutih pjesničkih prvina, početkom 1950-ih kada je još bio student nastali su i prvi prozni Golubovi literarizirani radovi. Radi se o

kratkim proznim zapisima-molitvama *Mladić Mariji* i *Mladić Kristu* koji su bez potpisa autora objavljeni 1950. godine u zagrebačkom katoličkom tjedniku *Gore srca*, kao i zapis *Iz dnevnika jednog maturanta* godinu poslije. Ipak prvi pravi Golubov prozni književni tekst predstavljala bi kratka priča *Pred alternativom* koju je, još kao sjemeništarač, također nepotpisanu 1951. objavio u beogradskom časopisu *Blagovest*. Kako je sam zapisao, nakon što se u njemu „očito probudio pisac“, te je časopise odabrao za objavljivanje svojih prvih radova zbog toga što drugih katoličkih časopisa ustvari nije niti bilo: „A u takozvani društveni tisak crkvenim je osobama bio uskraćen pristup“ (Golub 2014: 102). No i u tim su časopisima objavljeni bez navođenja autora, što je bio generalni princip, vjerojatno zbog toga, kao što Golub sam rezonira, „kako komunističke vlasti ne bi proganjale potpisnike“ (Golub 2014: 103).

Kako bilo da bilo, priča *Pred alternativom* vrlo je indikativna zato što govori o temeljnoj opsesiji Golubova stvaralaštva, a to je odnos između ljudskog i božanskog, odnosno njihova blizina – dakle istovremena bliskost i udaljenost. Na doslovnoj razini priča govori o mladiću Ivi koji se nalazi pred životnim izazovom – odabрати svećenički poziv ili ne. Rješenje te dileme dogodilo se jedne večeri kada je prilikom tjeskobnog razmišljanja o tome uputio suzni pogled prema zvjezdanom nebu, koje mu je svojim raskošom, ljepotom i grandioznošću otkrilo da je Bog – čije su oči zvijezde, kako će kasnije zapisati u jednoj pjesmi – važniji od bilo čega ljudskog. U tome su se trenutku susrele suze i zvijezde, zemaljsko i nebesko, ljudsko i božansko, tjelesno i duhovno, a prevagnulo je ono drugo, što ne znači da je ono prvo postalo suvišno i nebitno. Naprotiv. Taj susret suza i zvijezda, odnosno svih konotacija koje bismo i jednome i drugome mogli pridodati, jedno je od motivsko-tematskih i idejnih polazišta u Golubovu književnom stvaralaštvu od spomenute priče iz 1951. pa sve do suvremenosti, kada je i jednu cijelu zbirku, *Suze i zvijezde* (2013b), posvetio sup(r)ostavljanju upravo tih dvaju motiva. Spomenuta tri teksta, kao i brojne kasnije Golubove literarizirane prozne crtice koje datiraju iz razdoblja prije 1990-ih, objavljeni su u kasnijoj Golubovoj knjizi *Lice prijatelja* (2000).

Iz 1950-ih datiraju i pisma što ih je Golub kao mladi župnik u Posavskim Bregima i Dubrovčaku Lijevom, gdje je 1957. i 1958. vršio svoju prvu pastoralnu službu, slao prijatelju Josipu Turčinoviću, kasnijem ravnatelju *Kršćanske sadašnjosti*, u čijoj su nakladi pod naslovom *Pisma* 1995. i objavljena kao samostalna knjiga (usp. Golub 1995). Kao što Golub i sam navodi u predgovoru knjizi, radi se o stvarnim, privatnim pismima koja je slao prijatelju i koja govore o stvarnim događajima

i osobama. U tom smislu, dakako, ne bi pripadala književnosti, no stil kojim su pisana svakako je blizak književnom (bogatstvo rječnika, brižno njegovana kompozicija, unutarnji monolog, dijalozi, standardni i kajkavski idiom itd.). Gledano sa žanrovskog aspekta, radi se gotovo o svojevrsnim dnevničkim zapisima - pisani su i datirani iz dana u dan - koje pismima ponajprije čini konkretni naslovljenik, a u određenom bismo smislu mogli reći kako su ti zapisi Golubu možda ustvari predstavljali svojevrsnu zamjenu za literarne sastavke, koje tada još nije htio/mogao/smio pisati/objavljivati.

S početka pak 1960-ih datiraju Golubovi poetski zapisi uvršteni u 1998. objavljenu knjigu *Moji Božići* (usp. Golub 1998). Ta knjiga sadrži Golubove lirske i pjesme u prozi/poetske zapise o božićnom vremenu, od čega ih je dvadesetak nastalo prije 1990. godine te do pojavljivanja u ovoj knjizi ranije nigdje nisu bili objavljeni.

Poneka djela Golub je prije 1990. objavio i u časopisima, a kao samostalna izdanja, ili kao njihov dio, objavljena su nakon te godine. Tako je u Akademijinu književnom časopisu *Forum* 1984. objavio latinsko-hrvatski pjesnički ciklus *Ultima solitudo personae (lice osame)* (usp. Golub 1984b), koji je 1997. postao dio istoimene samostalne zbirke (usp. Golub 1997). Time je dotadašnjoj jezičnoj raznolikosti (standardni jezik, kajkavština i nešto čakavštine) vlastita književnog opusa dodao i latinski jezik, čime se predstavio i kao jedan od rijetkih suvremenih hrvatskih pjesničkih latinista. Štoviše, Ivo je Frangeš ustvrdio da je Golub „poslije Ivana Česmičkog, jedan od ponajvećih latinskih pjesnika Panonije“ (Frangeš 1997: 66).

Konačno, prije 1990. godine nastala je, ali nije bila objavljena, još jedna cjelovita Golubova zbirka, ona čiji su „ostaci“ 1993. postali dijelom zbirke *Trag* (usp. Golub 1993). Naime, u bilješci uz tu zbirku autor navodi kako se ona osim novonastalih pjesama sastoji i od „ostataka“ zbirke *Nad malim morem* iz 1986. koja se nepovratno „zagubila kod jednog izdavača“. Nažalost, s obzirom na to da pjesme u zbirci *Trag* nisu datirane, nije nam poznato koje su pjesme pripadale „zagubljenoj“ zbirci, a koje su nove.

U svakom slučaju, temeljem predstavljenih podatak vidljivo je da su dijelovi pojedinih Golubovih književnih (i književnosti srodnih) djela, a čak i cijele Golubove knjige, objavljene mnogo kasnije nego su nastale. Ako kao međašnju godinu uzmemo 1990. tada se radi o najmanje šest knjiga.

Književni radovi objavljeni u časopisima i antologijama prije 1990. godine

Osim spomenutih nepotpisanih radova s početka 1950-ih, danas nam je poznato da je prve potpisane pjesme objavio 1971. u spominjanom katoličkom književnom časopisu *Marulić* (usp. Golub 1971a, 1971b). Radi se o pjesmama koje su kasnije uvrštene u spominjani ciklus / zbirku *Prvine*, integralno objavljen tek 2011. u istome časopisu (usp. Golub 2011a i 2011b). Gotovo stotinjak pjesama pisanih u formi haikua 1973. objavio je u Supekovu multidisciplinarnom časopisu *Encyclopedia moderna* (usp. Golub 1973), dok ih je desetak 1977. objavio i u časopisu *Haiku*, specijaliziranom baš za taj književni mikrooblik japanskog podrijetla. Kronološki gledano, uslijedila je spominjana poema *Kalnovečki razgovori*, u cijelosti objavljena 1978. u časopisu *Forum* (usp. Golub 1978), a u tome se časopisu Golub javio još tri puta prije 1990. godine. Tako se 1982. u tome časopisu javio ciklusom *Blizine* (usp. Golub 1982), a 1984. spominjanim latinsko-hrvatskim ciklusom *Ultima solitudo personae (lice osame)* (usp. Golub 1984), koji je 1997. postao dio istoimene zbirke (usp. Golub 1997). Pjesmama na čakavštini Golub se 1986. javio u riječkom časopisu *Dometi* (usp. Golub 1986), a u varaždinskom se časopis *Gesta* 1988. javio kajkavskim ciklusom *Kalnovečki bokci* (usp. Golub 1988b), koji predstavlja svojevrsan nastavak *Kalnovečkih razgovora*. Ciklusom *Onako* godinu dana prije toga pojavio se i u časopisu Društva hrvatskih književnika *Republika* (usp. Golub 1987b).

Golubovi pjesnički radovi prije 1990. godine bili su zastupljeni i u antologijskim pregledima pojedinih odvjeta hrvatskog pjesništva. Tako su se npr. stihovi iz *Kalnovečkih razgovora* 1986. našli u antologiji kajkavskog pjesništva *Ogenj reči* Jože Skoka (usp. Skok 1986: 210-[212]), a zastupljen je i u dvjema antologijama pjesništva duhovne inspiracije Nevena Jurice i Božidara Petrača, *U sjeni transcendencije* (1987) i *Duša duše hrvatske* (1988) (usp. Jurica i Petrač 1987: 496-499, 1988: 259-262).

Kao što je vidljivo, za razliku od malog broja samostalnih izdanja, od kojih je ustvari tek jedno objavljeno kod necrkvenog nakladnika, situacija za objavljivanje pojedinačnih radova u časopisima očito je bila povoljnija. To posebno dokazuju čak tri pojavljivanja u prestižnom književnom časopisu nacionalne znanstveno-umjetničke Akademijinu, ali i ostalim necrkvenim časopisima. Što se tiče uvrštenosti u antologije, ipak prednjače one koje obuhvaćaju pjesništvo duhovnog nadahnuća.

Zaključak

S obzirom na predstavljeni kontekstualno-kronološki pregled objavljivanja Golubovih književnih i književnosti srodnih djela, jasno je vidljivo kako se radi o očitom kvantitativnom nesrazmjeru između djela objavljenih prije i poslije 1990. godine. Naime, do te je godine Golub objavio svega tri u pravom smislu riječi samostalna književna izdanja, pjesničke zbirke/cikluse *Kalnovečki razgovori* (1979), *Trinaesti učenik* (1985) i *Izabrana blizina* (1988), od čega je tek potonja objavljena kod nekrvenog nakladnika. Tim trima djelima mogli bismo dodati i dvije minipoeme koje su objavljene u sklopu grafičko-poetskih mapa, *Maximus in minimis* (1978) i *Strasni život* (1983), pa bi to ukupno bilo pet (relativno) samostalno objavljenih književnih djela. Drugim riječima, ispada da je do 1990. godine, odnosno do svoje šezdesete godine života, Golub, dakle, objavio tek trećinu svojeg književnog opusa, kao što je vidljivo iz sljedeće tablice (neizvorna djela, odnosno pregledi dotadašnjeg stvaralaštva, označeni su zvjezdicom):

Književna djela objavljena prije 1990. godine	Književna djela objavljena nakon 1990. godine
1. Maximus in minimis (1978)	1. Trag (1993)
2. Kalnovečki razgovori (1979)	2. Oči (1994)
3. Strasni život (1983)	3. Molitva vrtloga (1996)
4. Trinaesti učenik (1985)	4. Lice osame/Ultima dolitudo personae (1997)
5. Izabrana blizina (1988)	5. Moji Božići (1998)
	6. Hodočasnik/Peregrino (1998)
	7. * Sabrana blizina (2003)
	8. Dušom i tijelom (2003)
	9. Nasmijani Bog (2009)
	10. * Svjetlo i sjena/Lumokaj ombro (2009)
	11. Sijač radosti (2012)
	12. Običan čovjek (2013)
	13. * Pohod milosti (2013)
	14. Suze i zvijezde (2013)

Međutim, ukoliko do 1990. godine Golubovim samostalno objavljenim književnim djelima dodamo njegove spominjane književne radove objavljene u časopisima do te godine, ali i samostalne knjige u kojima pronalazimo izrazite književne elemente, kao što su (najmanje) poetsko-publicistička knjiga *Čežnja za licem ili kako do radosti* (1981), poetsko-teološka knjiga *Darovana riječ* (1984) i poetsko-biografska knjiga *Križanić* (1987), tada će omjer između djela objavljenih prije i poslije 1990. godine biti nešto ravnomjerniji. No u pravom bi ga smislu uravnotežilo tek to da pojedina djela nisu morala čekati i po više desetljeća da budu objavljena. Naime, kao što je bilo predstavljano, najmanje je šest Golubovih djela (u cijelosti ili dijelom) nastalo prije, ali je objavljeno tek nakon 1990. godine, kao što je vidljivo iz tablice:

Knjiga	Godina objavljivanja	Godina nastanka
<i>Trag</i>	1993.	dijelom 1986.
<i>Pisma</i>	1995.	1957./1958.
<i>Ultima solitudo personae / Lice osame</i>	1997.	dijelom 1984.
<i>Moji Božići</i>	1998.	dijelom 1961. - 1989.
<i>Lice prijatelja</i>	2000.	dijelom 1951. - 1989.
<i>Prvine</i>	2011.	1951. - 1971.

Da je tih šest djela objavljeno otprilike u vrijeme kada su nastala, nesrazmjer između objavljenih djela prije i poslije 1990. godine bio bi ustvari zanemariv. U tom smislu moramo zaključiti da Golub nije plodonosnije počeo pisati nakon 1990. godine, nego su otada njegova djela samo brže i lakše objavljivana, čemu je zasigurno pridonijela promjena društveno-političke klime koja nakon 1990. godine više nije bila nesklona književnosti kršćanskog nadahnuća, odnosno književnicima-svećenicima.

U tom smislu, iako bi se s obzirom na vrijeme njihova objavljivanja moglo pričiniti kako je Golub tek nakon 1990. godine počeo više pažnje posvećivati književnom stvaralaštvu, predstavljena kontekstualno-kronološka analiza njegova književnog opusa pokazuje da se književnim stvaralaštvom počeo baviti znatno prije te godine. To zorno pokazuje sljedeći popis u koji su, osim samostalno objavljenih djela, uvrštena i

nesamostalno objavljena (radovi u časopisima) te neobjavljena Golubova književna djela (označena zvjezdicom), ali i književnosti srodna djela (koja su označena dvjema zvjezdicama) iz razdoblja prije 1990. godine:

1. * Pisma (1958)
2. * Prvine (1971)
3. Maximus in minimis (1978)
4. Kalnovečki razgovori (1979)
5. ** Čežnja za licem ili kako do radosti (1981)
6. Strasni život (1983)
7. * Lice osame / Ultima solitudo personae (1984)
8. ** Darovana riječ (1984)
9. Trinaesti učenik (1985)
10. * Nad malim morem (1986)
11. ** Križanić (1987)
12. Izabrana blizina (1988)

Ukoliko se, dakle, u obzir uzmu Golubovi nepotpisani književni radovi, potpisani književni radovi objavljeni u časopisima te poznati i pogotovo do danas nepoznati književni i književnosti srodni radovi objavljeni znatno kasnije nego su nastali, vidljivo je da početke Golubova književnog stvaralaštva treba pomaknuti prema 1950-im godinama, a da je znatniji zamah njegovo književno stvaralaštvo ustvari doživjelo 1970-ih godina, otkada u kontinuitetu traje do danas. Pritom je prava šteta što npr. *Pisma* nastala 1957./1958. ili *Prvine* završene 1971. nisu u nikakvom obliku (pa niti u časopisima) objavljene barem u približno vrijeme nastanka zato što bi predstavljala dostojan Golubov ulazak na književnu scenu, ili bi barem pripremila teren za pojavu glavnih Golubovih ranih književnih djela, *Kalnovečkih razgovora* (1979) i *Izabrane blizine* (1988), koje danas s pravom smatramo njegovom pravom ulaznicom u književni život.

Kako bilo da bilo, prilikom govora o Golubovu književnom opusu svakako je potrebno imati u vidu činjenicu da kronologija objavljivanja njegovih djela (pogotovo kao samostalnih izdanja) ne odražava pravo stanje njegova književnog stvaralaštva. To posebno vrijedi za razdoblje do 1990. godine, kada postoji, kao što smo pokušali pokazati u ovome radu, velik nesrazmjer između napisanih i objavljenih djela.

Literatura:

- Frangješ, Ivo. 1997. *Dulcedo Golubiana: (Uz latinske pjesme Ivana Goluba)*. U: Ivan Golub: *Lice osame / Ultima solitudo personae*. Zagreb: Ceres.
- Jurica, Neven, Božidar Petrač, ur. 1987. *U sjeni transcendencije: hrvatsko pjesništvo od Matoša do danas: antologija*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Jurica, Neven, Božidar Petrač, ur. 1988. *Duša duše hrvatske: novija hrvatska marijanska lirika*. Mostar: Biskupski ordinarijat.
- Kolar, Mario. 2013. Golubove pjesničke prvine u kontekstu njegova pjesničkog opusa. *Fluminensia* 25(2): 57-68.
- Lončarević, Vladimir. 2005. *Književnost i Hrvatski katolički pokret (1900.-1945.) : teorijske i programske odrednice, književna politika i organizacijska struktura*. Zagreb: Alfa.
- Maroević, Tonko. 2003. *O cjelovitosti opusa Ivana Goluba*. U: Ivan Golub: *Sabrana blizina*. Izbor i predgovor Tonko Maroević. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Maroević, Tonko. 2013. *Učenik i hodočasnik: pjesnik: zapis o pjesništvu Ivana Goluba*. U: Ivan Golub: *Pohod milosti: izabrane pjesme*. Izabrao i pogovorom popratio Tonko Maroević. Zagreb: Školska knjiga.
- Milanja, Cvjetko. 2012. *Hrvatsko pjesništvo 1950. - 2000. IV. dio. Knjiga 1*. Zagreb: Altagama.
- Razum, Stjepan. 2015. Doprinos Hrvatskoga književnog društva sv. Jeronima hrvatskoj književnosti kršćanskoga nadahnuća. *Kroatologija* 6(1-2): 218-226.
- Rendić, Smiljana. 1991. Ivan Golub: pjesnik izvan geta „katoličkog ilirizma”. U: *Čovjek slika i prijatelj Božji: zbornik u čast Ivana Goluba = Homo imago et amicus Dei: miscellanea in honorem Ioannis Golub*. Ratko Perić, ur. Rim: Papinski hrvatski zavod svetog Jeronima.
- Skok, Joža, ur. 1986. Ogenj reči: antologija hrvatskoga kajkavskog pjesništva. *Kaj* 19(4-6).
- Šimundžić, Drago. 2004. *Bog u djelima hrvatskih pisaca: vjera i nevjera u hrvatskoj književnosti 20. stoljeća*. Svezak prvi. Zagreb, Matica hrvatska.

Djela Ivana Goluba

- Golub, Ivan. 1971a. [Pjesme.] *Marulić* 4(1): 42-43.
- Golub, Ivan. 1971b. [Pjesme.] *Marulić*, 4(4): 46-47.
- Golub, Ivan. 1973. Ulomak. *Encyclopedia moderna* 7(22): 62-69.

- Golub, Ivan. 1978a. *Maximus in minimis...* Zagreb: Zbirka Biškupić.
- Golub, Ivan. 1978b. Kalnovečki razgovori. *Forum* 17(10-11): 712-761.
- Golub, Ivan. 1979. *Kalnovečki razgovori*. Zagreb: vlastita naklada.
- Golub, Ivan. 1981. *Čežnja za licem ili kako do radosti*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Golub, Ivan. 1982. Blizine. *Forum* 21(7-9): 341-352.
- Golub, Ivan. 1983. *Strastni život...* Zagreb: Zbirka Biškupić
- Golub, Ivan. 1984a. *Darovana riječ*. Zagreb: Družba katoličkog apostolata.
- Golub, Ivan. 1984b. Ultima solitudo personae (lice osame). *Forum* 23(10-11): 724-733.
- Golub, Ivan. 1985. *Trinaesti učenik*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Golub, Ivan. 1986. Od kruha zlo biži. *Dometi* 19(10): 17-20.
- Golub, Ivan. 1987a. *Križanić*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Golub, Ivan. 1987b. Onako. *Republika* 43(7-8): 96-102.
- Golub, Ivan. 1988a. *Izabrana blizina*. Zagreb: Naprijed.
- Golub, Ivan. 1988b. Kalnovečki bokci. *Gesta* 10(29-31): 252-254.
- Golub, Ivan. 1993. *Trag*. Zagreb: Azur Journal.
- Golub, Ivan. 1995. *Pisma*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Golub, Ivan. 1997. *Ultima solitudo personae / Lice osame*. Zagreb: Ceres.
- Golub, Ivan. 1998. *Moji Božići*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Golub, Ivan. 1999. *Dar dana šestoga*. Zagreb: Teovizija.
- Golub, Ivan. 2000. *Lice prijatelja*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Golub, Ivan. 2011a. Prvine I. (Pjesme 1951.-1971.). *Marulić* 44(3): 11-31.
- Golub, Ivan. 2011b. Prvine (II) (1971.). *Marulić* 44(4): 46-87.
- Golub, Ivan. 2013a. *Pohod milosti: izabrane pjesme*. Izabrao i pogovorom popratio Tonko Maroević. Zagreb: Školska knjiga.
- Golub, Ivan. 2013b. *Suze i zvijezde*. Osijek: Društvo hrvatskih književnika, Ogranak slavonskobaranjskosrijemski.
- Golub, Ivan. 2014. *Običan čovjek*. 2. izd. Zagreb: Naklada Ljevak.

Of less known literary work of Ivan Golub before the 1990s

The order in which literary works by Ivan Golub, a Croatian priest, author and scientist, were published suggests, with some rare exceptions early on, that he started writing intensely only after the 1990s. However, we should take into consideration his works that are mostly unknown today and were created well before, but published only in the 1990s. That is probably because of the collapse of the communist socio-political order, which had prohibited literature of Christian inspiration up until then. It then becomes clear that Golub has been writing with the same intensity ever since the 1970s and to this day.

Key words: Ivan Golub; literary work; Croatian literature of Christian inspiration; communist regime in Croatia